

Programy edukacyjne Krkonoškého národního parku (KRNAP)

Aneta Marek

Abstrakt. Karkonoski Park Narodowy (Krkonošký národní park) jest jednym z czterech parków narodowych Republiki Czeskiej. Należy do parków narodowych, szczególnie cennych pod kątem różnorodności przyrodniczej. Dyrekcja Karkonoskiego Parku Narodowego (Sprava KRNAP) prowadzi edukację w zakresie geologii, geomorfologii, botaniki, zoologii, ekologii oraz innych. Adresatami tych programów są głównie uczniowie czeskich szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Programy te kierowane są również do mieszkańców podkarkonoskich miejscowości i turystów odwiedzających teren Parku Narodowego. Programy te realizowane są poprzez wykłady, zajęcia terenowe, warsztaty, wystawy, konkursy, rajdy oraz ich kombinacje. Celem takich zajęć jest budowanie świadomości ekologicznej i odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Celem artykułu jest przedstawienie znajomości programów oferowanych przez pracowników Karkonoskiego Parku Narodowego przez turystów. Realizując cel badań przeprowadzono ankiety wśród turystów odwiedzających park.

Słowa kluczowe: Karkonoski Park Narodowy (KRNAP), program edukacyjny, edukacja ekologiczna

Abstract. The educational programmes of the Karkonosze Mountain national park (KRNAP). The Karkonosze National Park (Krkonošký národní park) is one of the four national parks of the Czech Republic. It is particularly rich in terms of nature diversity: geological, geomorphological, hydrological, flora and fauna, and anthropogenic. The management of the Karkonosze National Park (Sprava KRNAP) conducts education in geology, geomorphology, botany, zoology, ecology and other subjects. These programmes are addressed mainly to pupils and students of Czech primary, middle and secondary schools. They also target inhabitants of the Karkonosze region and tourists visiting the national park. The programmes are carried out in the form of lectures, field activities, workshops, exhibitions, competitions, tours and combinations of the above. The aim of such programmes is raising ecological awareness and responsibility for the natural environment among children, teenagers and adults. The aim of the article is to present the knowledge of the programmes offered by the Karkonosze National Park staff on the basis of a questionnaire survey.

Keywords: the Krkonoše National Park in the Czech Republic, educational programmes, environmental education

Wstęp

Utworzenie parków narodowych w Karkonoszach, w 1959 r. po stronie polskiej, a w 1963 r. po stronie czeskiej, przyczyniło się do ochrony unikatowych zasobów przyrody, reprezentowanych głównie przez arktyczno-alpejską tundrę, subarktyczne torfowiska oraz pozostałości po zlodowaceniach. Środowisko przyrodnicze ma charakter reliktu glacialnego. Karkonoski Park Narodowy (*Krkonošský národní park* KRNAP) należy do parków narodowych, szczególnie cennych pod kątem różnorodności przyrodniczej. Znaczenie odgrywa zróżnicowanie geologiczne i geomorfologiczne obszaru (Úpská jáma, Kotelní jámy, Obří důl, Labský Důl, Modrý důl, Zelený důl), hydrologiczne (Pramen Laby, Pančavský vodopád, Labský vodopád, Mušlavský vodopád), klimatologiczne, botaniczne (malina moroszka, fiołek sudecki, jarzęb sudecki, kukulka Fuchsa, goryczka trojeściowa, arnika górską) oraz faunistyczne (cietrzew, pluszcz, zimorodek, podróznicek, kwiczoł, pliszka górską, borsuk, ryś, jeleń szlachetny).

Krkonošský národní park był pierwszym parkiem utworzonym na ziemiach czeskich. Obejmuje obszar 36 327 ha (z otuliną ok. 55 000 ha). Siedzibą dyrekcji parku jest Vrchlabí. W 1992 r. Krkonošský národní park wraz z polskim Karkonoskim Parkiem Narodowym stał się częścią przygranicznego Rezerwatu Biosfery UNESCO Karkonosze/ Krkonoše (MAB), o powierzchni ponad 60 tys. ha. Krkonošský národní park w literaturze naukowej był wielokrotnie opisywany ze względu na zróżnicowane warunki przyrodnicze (Ginalski 2009, Kirchner i in. 2012, Demek, Makovč 2012, Mazurski 2012), ruch turystyczny i zagospodarowanie turystyczne (Čihař i in. 1998, Třebický, Štursa, Vítek 1998, Čihař, Třebický 2000, Štursa 2002, Novák 2004, Görner, Čihař 2010, Potocki 2010), problemy ekologiczne (Štursa 2007, Borys, Piepiora 2014), edukację ekologiczną (Tabaka 2010), czy współpracę transgraniczną i fundusze unijne (Kulczyk-Dynowska, Przybyła 2012, Kuś 2010) i inne.

Programy edukacyjne KRNAP

Czeski KRNAP prowadzi szeroko pojętą edukację w zakresie geologii, geomorfologii, botaniki, zoologii, ekologii oraz innych. Adresatami tych programów są głównie uczniowie czeskich szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Programy te kierowane są również do mieszkańców podkarkonoskich miejscowości i osób odwiedzających KRNAP. Są to wykłady, zajęcia terenowe, warsztaty, wystawy, konkursy, rajdy oraz ich kombinacje.

Celem takich zajęć jest budowanie świadomości ekologicznej i odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Wśród szerokiej grupy programów należy wymienić programy dla szkół.

Są one realizowane w formie:

- wykładów: KRNAP i jego atrakcyjność, Zwierzęta Karkonoszy, Karkonosze zimą, Geomorfologiczny rozwój Karkonoszy, Woda w Karkonoszach i jej formy, Roślinność Karkonoszy, Karkonoskie lasy, Ochrona fauny KRNAP, Ptaki w Karkonoszach, myślistwo w Karkonoszach, ochrona przyrody w Karkonoszach, Do czego służą porosty? Karkonosze z ptasiej perspektywy);
- wycieczek i programów realizowanych w terenie: Dlaczego goryczka jest gorzka? Śladami karkonoskich lodowców, Do czego służą porosty? Jak kornik szkodzi korze? Jeleń

- szlachetny, spotkaj się z nim, Mrowiska, Ptaki wokół nas, Karkonoski Park Narodowy i jego atrakcje;
- zajęć kameralnych w centrum Krtek: Woda w Karkonoszach i jej formy, Roślinność Karkonoszy, Zwierzęta Karkonoszy, Ochrona przyrody w KRNAP, Ptaki Karkonoszy, Drzewa w KRNAP i drzewa w parku zamkowym we Vrchlabi, Żyj z rozumem, Myślistwo w KRNAP, Jak się żyje jeżem?);
 - programów dla przedszkoli: Nasiona i owoce w przyrodzie, Spacer po lesie, Życie w ziemi, grzeje nas sierść, Dookoła świata, od zimy do zimy, Gleba i życie, Wiosenna przygoda, Świat pajaków, Dzień Ziemi, Magia roślin;
 - konkursów dla uczniów szkół różnych typów: Karkonosze oczami dzieci, Kasztanki, Konkurs dla młodych botaników.

Drugą grupę programów stanowią zróżnicowane programy dla społeczeństwa. Podobnie jak i poprzednie są to tematyczne programy realizowane w terenie lub w centrum edukacyjnym Krtek. Turyści mogą skorzystać z:

- programów: Przyroda nas uczy (Pluszcz zwyczajny – śpiewający nurek, Jeleń szlachetny – spotkaj się z nim, Zima zwłaszcza w Karkonoszach, Żabie zaloty, Kwitnące pogórze, Śladami karkonoskich lodowców, Kos górski, Do czego służą porosty?, Mrowiska, Pełzać przez las, Jak kornik szkodzi korze? Dlaczego goryczka jest gorzka?);
- warsztatów fotograficznych: Fotospacer w Karkonosze, Fotoworkshopy;
- spacerów dla przewodników: Fauna Karkonoszy i Historia wojskowości wschodnich Karkonoszy, Lodowce w Karkonoszach i prace górnicze wschodnich Karkonoszy;
- programów dla wolontariuszy: Chronimy góry rękami, Klucze do parku, Dzień Ziemi, Sobota skautów.

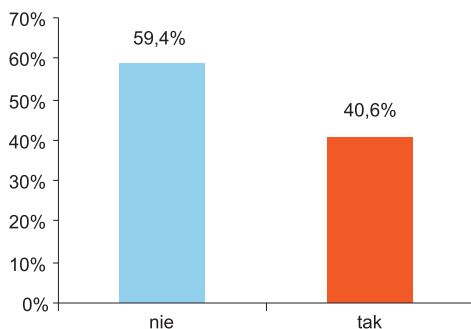
Uwagę zwracają również wydarzenia kameralne, wystawy i imprezy terenowe:

1. Inne wydarzenia nie tylko dla przyjemności i wiedzy (Witając ptasi śpiew, Wycieczka do CHKO Poodří a CHKO Litovelské Pomoraví, Karkonosze grzbietem Harracha, Europejska noc nietoperzy, Ciemność przede mną czyli dotknijmy Karkonoszy, Sztuka jesiennych Karkonoszy, Kasztany i dzień drzewa, Prezenty od Bosorki, Boże Narodzenie u zwierząt).
2. Programy dla społeczeństwa w centrum KRTEK (Fotografia bez granic – wernisaż Ctibora Košťála, Dzień dla Tybetu, Kolory Australii, Synowie gór, Wędrujący autobus, Powrót dzikich koni, Filmowy mini festiwal LIFE SCIENCE, Miloslav Říha: Výběr z díla, Jak Karkonosz uczył Kubę kosić, Krtek i Karkonosze, Mikrofotoworkshop).
3. Grupy zainteresowanych (Młodzi obrońcy Karkonoszy, Junior Ranger Project).
4. Konkursy (Karkonosze oczami dzieci, Konkursy naukowe dla uczniów szkół średnich, Kolekcja kartek z roślinami i zwierzętami parku).

Znajomość programów Krkonošského národního parku przez turystów

W lipcu 2014 r. na terenie czeskiego parku narodowego przeprowadzono badanie ankietowe wśród turystów odwiedzających Karkonosze. W ankiecie wzięło udział 372 turystów. Ankieta dotyczyła znajomości programów edukacyjnego dla społeczeństwa przygotowawanego przez Dyрекcję KRNAP. Pierwsze pytanie dotyczyło wiedzy ankietowanych o przy-

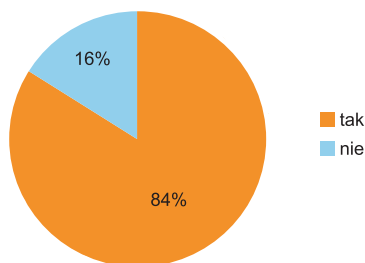
gotowywaniu różnych programów dla społeczeństwa przez Dyрекcję KRNAP. Aż 59,4% respondentów przyznało, że o takiej akcji nie wiedziało (ryc. 1).

Ryc. 1. Wiedza turystów o programach Karkonoskiego Parku Narodowego (źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych ankiet)

Fig. 1. Knowledge of tourists about programs of the Karkonosze Mountain National Park

W kolejnym pytaniu respondenci zostali zapytani o chęć wzięcia udziału w programach edukacyjnych. Prawie 84% ankietowanych wyraziło chęć uczestnictwa (ryc. 2).

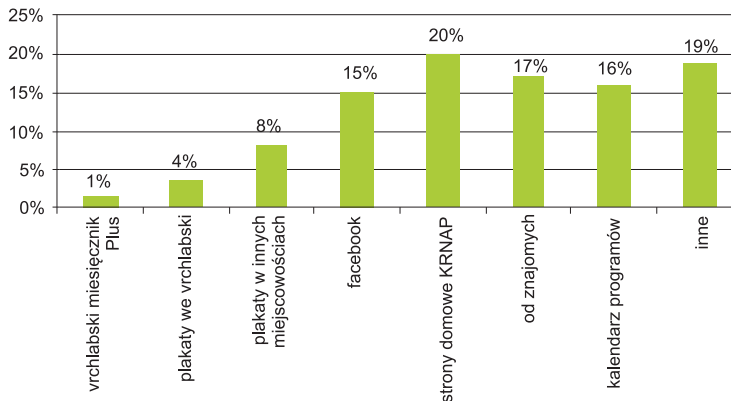

Ryc. 2. Chęć wzięcia udziału w programach KRNAP (źródło: zob. ryc. 1)

Fig. 2. Desire for the participation in programs

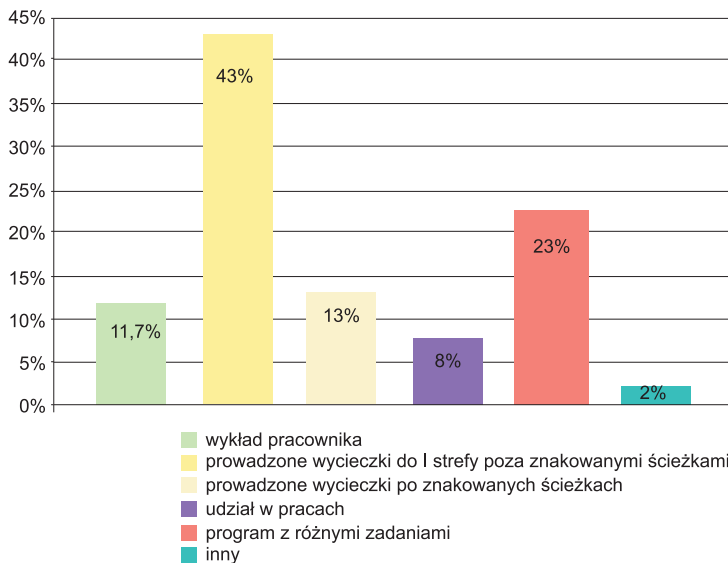
Trzecie pytanie dotyczyło udziału ankietowanych w jakimkolwiek programie przygotowywanym przez Dyрекcję KRNAP. Niestety, to pytanie nawiązuje bezpośrednio do pierwszego, a mianowicie 89,2% respondentów nigdy nie brało udziału w takim projekcie. Udział natomiast deklarowało 8,9% uczestników badania.

Wyniki kolejnego pytania pozwoliły poznać sposoby dowiadywania się o prowadzonych programach Dyрекcji KRNAP (ryc. 3). Do najczęstszych odpowiedzi należały „strony domowe KRNAP”, którą wskazało 20,1% osób. Również odpowiedź „inne” została dość często wskazywana (18,7% ankietowanych). W tej grupie najczęściej pojawiającą się był ankier. Najmniejszą funkcję informacyjną wśród ankietowanych spełniły miesięcznik Puls (1,4%) oraz plakaty zamieszczane w miejscowości Vrchlabi (3,7%).

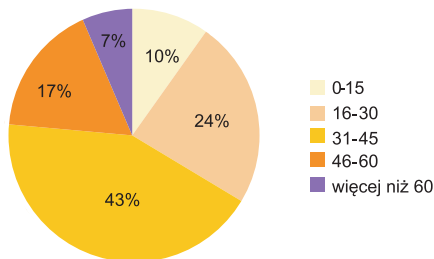
Ryc. 3. Sposoby dowiadzania się o programach Dyrekcji KR NAP (źródło: zob. ryc. 1)
Fig. 3. Ways of learning about programs of the KR NAP Management

Ostatnie pytanie dotyczyło zainteresowania ankietowanych programami edukacyjnymi (ryc. 4). Najwięcej respondentów, bo aż prawie 43% wskazało na odpowiedź związaną z wycieczką do I strefy parku narodowego poza znakowanymi ścieżkami. Zainteresowaniem także cieszyła się odpowiedź, w której zaproponowano programy z różnymi zadaniami do wykonania.

Ryc. 4. Zainteresowanie ankietowanych uczestnictwem w programach KR NAP (źródło: zob. ryc. 1)
Fig. 4. Interest of respondents in the participation in KR NAP programs

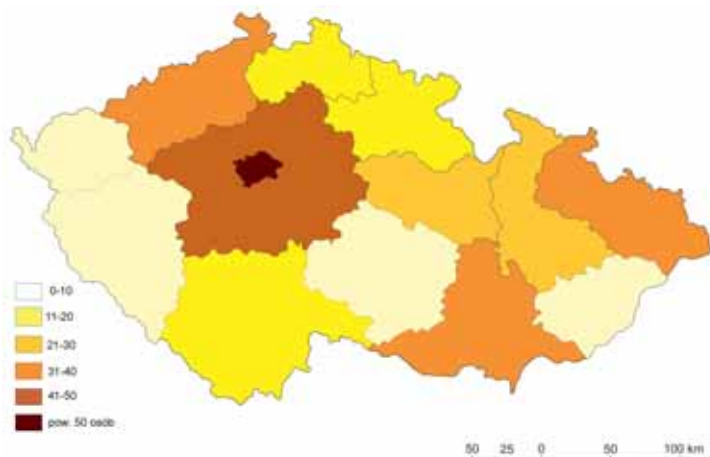
W badaniu udział wzięło łącznie 372 osoby, z czego prawie 59% stanowiły kobiety (ryc. 4). Wśród respondentów, pod względem wieku, najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 31-45 lat (42,7%). Na drugim miejscu znalazły się osoby w wieku 16-30. Widać wyraźnie, że turystyczną grupę stanowią głównie osoby młode. Osób starszych, powyżej 60 roku życia, jak i dzieci i młodzieży poniżej 15 roku życia zanotowano poniżej 10%. W obu przypadkach grupy te stanowiły po 6,5% i 9,7% (ryc. 5).

Ryc. 5. Wiek ankietowanych (źródło: zob. ryc. 1)

Fig. 5. Age of respondents

Ostatnie pytanie metryczki dotyczyło miejsca zamieszkania respondentów (ryc. 6). Najwięcej osób, bo 336 reprezentowało Republikę Czeską, wśród ankietowanych pojawiły się również osoby z Polski (23), ze Słowacji (11) i z Niemiec (2). Spośród Czechów najwięcej turystów przybyło z Pragi (69 osób) oraz z województwa środkowoczeskiego (43 osoby). Najmniej ankietowanych zamieszkiwało w dość odległych od Karkonoszy regionach: Kraju karłowowskim, pilzneńskim, Wysoczyna i zlińskim.

Ryc. 6. Miejsce zamieszkania ankietowanych (źródło: zob. ryc. 1)

Fig. 6. Place of inhabiting respondents

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych ankiet, można stwierdzić, że znajomość programów edukacyjnych KRNP deklarowało jedynie 41% ankietowanych osób, zaś tylko 8,9% osób deklarowało udział w różnego typach akcji. Niestety, jak na tak wysoką liczbę odwiedzających Karkonosze stanowi to niewielki odsetek. Z pewnością duże znaczenie odgrywa reklama takich programów. O ile informacje zawarte są na stronach Dyrekcji KRNP i w centrach informacyjnych Parku, to poza regionem Karkonoszy reklama dociera do zbyt małej liczby osób.

Celem programów jest podnoszenie świadomości ekologicznej oraz wiedzy przyrodniczej i kulturowo-historycznej o regionie karkonoskim. Poszczególne programy są dostosowywane do różnych grup wiekowych i odnoszą się do bardzo szerokiej tematyki przyrodniczej, ekologicznej, kulturowej, historycznej. Ma to znaczenie zwłaszcza dla dzieci i młodzieży, aby od jak najmłodszych lat uczyć odpowiedniego podejścia do różnych aspektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Literatura

- Borys T., Piepiora Z. 2014. Społeczny odbiór kłęski ekologicznej na przykładzie Sudetów Zachodnich. W: 25 lat po kłęsce ekologicznej w Karkonoszach i Górach Izerskich – obawy a rzeczywistość, Jelenia Góra: 145-153.
- Čihář M., Třebický V., Štursa, J., Vitek O. 1998. Rekreačně-turistické aspekty trvale udržitelného rozvoje KRNP. Geoeologické problémy Karkonoszy II. Acarus, Poznań: 285-293.
- Čihář M., Třebický W. 2000. Monitoring turistického využití a management Krkonošského národního parku. Opera Corcontica 37: 628-638.
- Ginalski A. 2009. Czeskie parki narodowe-ich funkcjonowanie a ochrona przyrody. Prace Geograficzne, 121: 135-145.
- Görner T., Čihář M. 2010. Porovnání názorů návštěvníků Krkonoš na obou stranách státní hranice v období letní a zimní sezóny roku 2000. Opera Corcontica 47 (1): 293-302.
- Kirchner K., Demek J., Makovčín P. 2011. Parki narodowe w Republice Czeskiej, Acta Geographica Silesiana, Wnoz UŚ-ZPKWŚ, 10: 30-35.
- Kuś, D. 2010. Fundusze Unii Europejskiej dla ochrony przyrody w Karkonoskim Parku Narodowym, 12 (2): 100-113.
- Mazurski, K. R. 2012. Złoty jubileusz KRNP. Wszechświat, 113: 10-12.
- Potocki J. 2010. Pressure on natural environment in major tourist locations of the Karkonosze Mts in light of demographic trends and expansion of the tourist function of the region. Opera Corcontica 47 (1): 277-282.
- Przybyła K., Kulczyk-Dynowska A. 2012. Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 244: 321-329.
- Przybyła K., Kulczyk-Dynowska A. 2012. Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 243: 222-228.

- Štursa J. 2002. Impacts of Tourism Load on the Mountain Environment (A Case Study of the Krkonoše Mountains National Park – the Czech Republic), Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas Conference Proceedings ed by A. Arnberger, C. Brandenburg, A. Muhar: 364-370.
- Štursa J. 2007. Ekologické aspekty sjezdového lyžování v Krkonoších. Opera Corcontica, 44 (2): 603-616.
- Tabaka S. 2010. Projekty edukacyjne KPN realizowane z udziałem środków UE w ramach programu operacyjnego EWT Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 12 (1): 63-71.
- Wasiuk A. 2013. Pozyskiwanie środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przez Karkonoski Park Narodowy w latach 2009-2011 na realizację współpracy transgranicznej. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 280: 67-74.

Aneta Marek

Instytut Geografii i Studiów Regionalnych
Akademia Pomorska w Słupsku
kornika@wp.pl